TRAFICOM
Liikenne- ja viestintävirasto
Transport- och kommunikationsverket

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta
Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Eduskunnan hallintovaliokunta

Päiväys/Datum
8.1.2021
Dnro/Dnr
TRAFICOM/550193/03.03.01/2020, TRAFICOM/546831/03.03
TRAFICOM/543908/03.03.01/2020
Viite/Referens
Valiokuntien joulukuussa 2020 lähettämät asiantuntijalausuntopyynnöt

Liikenne- ja viestintäviraston lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 245/2020 vp)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta, eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta sekä hallintovaliokunta ovat pyytäneet viraston asiantuntijanäkemystä hallituksen esityksestä eduskunnalle laksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 245/2020 vp).

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi edellytyksistä, joita noudattamalla erilaisia palveluja voidaan koronavirusepidemian aikana tarjota asiakkaille ja toimintaan osallistuville sillä tavoin turvallisesti, että uusien tartuntojen leviämistä voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti estää. Näitä toimia ovat koronavirustaudin leviämisen estämiseen tähtäävien hygieniakäytänteiden edellyttämiseen, tilojen ja pintojen puhdistamiseen sekä riittävien etäisyyksien ylläpitoon liittyvät toimet. Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi vastaavista hygieniavaatimuksista sekä tarvittaessa viranomaispäätöksellä toteutettavasta matkustajamäärien rajoittamisesta henkilöliikenteessä. Liikenteen terveysturvallisuutta koskeva liikenteen palveluntarjoajiin kohdistuva valtakunnallinen päätöksenteko keskitettäisiin Liikenne- ja viestintävirastolle.

Vaikutukset liikennesektorilla
Ehdotetut hygieniavaatimukset kohdistuvat koko liikennejärjestelmään: busseihin, pikkubusseihin, busseihin, kauko- ja lähiliikenteen juniin, raitiovaunuihin, matkustaja-aluksiin ja yhteysalusliikenteeseen sekä lentoliikenteeseen. Tätä liikennettä harjoittavat hyvin erilaiset toimijat, mukaan lukien toimivaltaiset viranomaiset, jotka määrittävät palvelutason ostoliikenteessä, valtio-omisteiset yhtiöt, isot kansainväliset toimijat sekä pienet yhden liikennevälineen ja yhden kuljettajan yritykset. Nämä toimijat ovat maaliskuusta 2020 alkaen ottaneet käyttöön omassa toiminnassaan menettelytapoja, joilla on haluttu varmistaa niin henkilökunnan kuin myös matkustajien turvallisuus ja näin yllä turvata niin julkisen matkustajaliikenteen kysyntää kuin sen tarjontaakin. Toimijoilla on ollut käytettävissään eri viranomaisten suosituksia ja ohjeita (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistus, Työterveyslaitoksen ohjeistus, Liikenne- ja viestintäviraston suositukset jne.).

Vaatimukset kohdistuvat myös asemien, terminaalien ja muiden vastaavien tilojen hallinnasta vastaaviin toimijoihin. Tähänkin toimijajoukkoon lukeutuu hyvin erilaisia

toimijoita: asemat ja terminaalit saattavat sijaita kauppakeskusten yhteydessä, kyseessä voi olla kunnan, yksityisen toimijan tai Väyläviraston ylläpitämä tila. Osalla näistä toimijoista on kokemusta ja osaamista muista liikennejärjestelmään liittyvistä vaatimuksista ja valvonnasta, mutta osa toimijoista ei ole aikaisemmin kuulunut liikenteen viranomaisen valvontatoimien kohteeksi, eikä virastolla ole noista toimijoista rekisteriä tai tarkempaa tietoa. Lisäksi, esimerkiksi kauppakeskusten yhteydessä olevien tilojen osalta oman haasteensa tuo toimijoiden ja viranomaisten vastuunjaon välisestä näkökulmasta se, että matkustajat liikkuvat samoissa tiloissa kauppakeskusten asiakkaiden kanssa.

Hygieniavaatimuksista liikennejärjestelmässä
Tilojen ja pintojen puhdistamiseen ja esimerkiksi tuulettamiseen liittyvät toimet ovat suhteellisen vaivattomasti määriteltävissä ja todennettavissa. Riittävien etäisyyksien ylläpitämiseen tähtäävät toimet ovat puolestaan hankalammin toteutettavissa sekä asemilla, terminaaleissa ja vastaavissa tiloissa että liikennevälineissä liikenteessä, jossa ei ole paikkavarauksia.

Matkustajamäärän rajoittamiseen liittyvät tehtävät
Ehdotetussa 58 f §:ssä Liikenne- ja viestintävirastolle annettaisiin valtuus päättää matkustajamäärän rajoittamisesta. Tällä toimenpiteellä pyritään omalta osaltaan tukemaan riittävien etäisyyksien ylläpitämistä.

Haasteena tämän tehtävän osalta on, että sairaanhoitopiirien tartuntatilanteeseen liittyviin muutoksiin on kyettävä reagoimaan nopeasti. Koronavirustartuntatautiepidemian aikana saadut kokemukset osoittavat, että nopeilla rajoitustoimilla on taudin leviämiseen myös kyetty vaikuttamaan. Ehdotuksen mukaisesti matkustajamäärän rajoittamista koskeva päätös olisi siis tehtävä nopeasti, kuitenkin samalla sen olisi oltava täsmällinen ja otettava huomioon kyseisen sairaanhoitopiirin alueella henkilöliikenteen palveluja tarjoavien eri toimijoiden omat toimet. Sairaanhoitopiirikohtaiset päätökset koskettaisivat taksiliikennettä lukuun ottamatta suurta joukkoa erilaisia julkisen liikenteen toimijoita (bussi- ja pikkubussiliikennettä, lähi- ja kaukojunaliikennettä, raitiovaunu- ja metroliikennettä, vesiliikennettä, merenkulkua ja lentoliikennettä).

Päätösten on oltava tasapuolisia, perusteltuja ja täytäntöönpanokelpoisia. On selvää, että esimerkiksi lähijuna- tai lähibussiliikenteessä, jossa ei ole varattuja paikkoja ja kulkuun liikennevälineeseen ja sieltä ulos on käytettävissä useita oviaukkoja, on mahdotonta valvoa matkustajamääriä sekä matkustajien keskinäisiä etäisyyksiä. Matkustajien jättäminen pysäkille odottamaan seuraavaa vuoroa ei ole myöskään ihanteellinen vaihtoehto, koska se kasvattaa riskiä siitä, että turvavälejä pysäkeillä ei pystytä ylläpitämään. Lisäksi ehdotuksen mukaan matkustajamäärän rajoittamista koskeva päätös ei saa estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin palveluihin eikä se saa estää virkamiestä hoitamasta virkatehtäviään. Kuljetuspalveluissa, jotka eivät perustu paikan varaukseen, voi näiden lakisääteisiin palveluihin oikeutettujen henkilöiden tunnistaminen olla vaikeaa.

Liikenne- ja viestintävirasto on varautunut siihen, että päätöksenteossa joudutaan kiinnittämään erityistä huomiota rajoitustarpeen kiireellisyyteen, kuitenkaan tinkimättä hallinnon oikeusperiaatteiden päätöksenteolle asettamista vaatimuksista.

Valvonnasta, viranomaisyhteistyöstä ja virka-avusta

Valvontaa koskevassa ehdotetussa tartuntatautilain 59 a §:ssä liikenteeseen

liittyvien säännösten valvontatehtävä osoitetaan Liikenne- ja viestintävirastolle ja kunnalle. Lisäksi pykälässä edellytetään kunnalta sekä Liikenne- ja viestintävirastolta yhteistyötä lain noudattamisen valvonnassa.

Liikenne- ja viestintävirastolla ei ole henkilöstöä, joka voisi jalkautua tekemään valvontaa liikennevälineisiin, asemille, terminaaleihin ja vastaaviin tiloihin ympäri Suomea. Valvonnan osalta virasto joutuu sen vuoksi turvautumaan vahvasti yleisöltä ja toimijoilta tuleviin yhteydenottoihin sekä muiden viranomaisten sille tiedoksi saattamiin havaintoihin. Valvontatoimien kohdentamisharkinnassa painottuu riskiperusteisuus, toimien vaikuttavuuden arviointi ja muiden viranomaistoimien huomioonottaminen.

Liikenne- ja viestintävirastolla on valtuudet määrätä toimijoita korjaamaan erikseen asetetussa kohtuullisessa määräajassa puutteet ja tehostaa määräystä uhkasakolla. Matkustajamäärän rajoittamisen osalta on huomioitava, että rajoitus voidaan asettaa enintään kuukaudeksi, joten nämä valvonnan tehokeinot olisivat merkityksellisiä erityisesti hygieniavaatimusten osalta.

Liikenne- ja viestintävirastolla on ehdotetun 59 c §:n viimeisen momentin nojalla oikeus saada poliisilta virka-apua tarkastaessaan valvottavien toimintaa ja tiloja ehdotetun 59 b §:n mukaisesti. Poliisin, pelastusviranomaisen, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen tai Tullin velvollisuudesta antaa virka-apua yleisvaarallisen tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäillyn tartuntataudin leviämisen estämiseksi tartuntatautien torjunnasta vastaavalle kunnan toimielimelle, kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaava lääkärille säädetään lain 89 §:ssä. Koska Liikenne- ja viestintävirasto tekee valvontayhteistyötä kunnan kanssa, on tästä virka-apusäännöksestä välillistä hyötyä myös virastolle.

Susanna Metsälampi
osastopäällikkö, lakiosasto

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti. Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom) 8.1.2021. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa sähköisiä allekirjoituksia tukevalla lukijaohjelmalla tai Traficomin kirjaamosta.